

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 OSLO

Kontaktperson:
Eivind Wolden

Deres referanse:
202521494-2

Vår referanse:
Liselotte Aas

Dato:
24.04.2026

KOMMENTARER TIL HØRINGSUTTALELSER

Detaljplan for miljø og landskap – dam Longerak

Å Energi Vannkraft AS skal på vegne av Otteraaens Brugseierforening gjennomføre reetablering av dam Longerak.

Otteraaens Brugseierforening er konsesjonær og eier av dam Longerak. Å Energi Vannkraft AS er medlem av foreningen sammen med Otra Kraft DA m.fl. Å Energi Vannkraft AS er, sammen med Skagerak Kraft AS, eier av Otra Kraft DA, og har operatøransvaret for dam Longerak.

Høringsinstansenes merknader er gjengitt i blå kursiv. Tiltakshavers kommentarer og vurderinger fremgår i normal, sort tekst.

AGDER FYLKESKOMMUNE

- *Krever arkeologisk registrering når nedtappet magasin*
- *Sikre allerede funnet steinalderlokalitet*

Agder fylkeskommune vil bli informert når reguleringssonen er tilgjengelig for videre arkeologiske undersøkelser. Allerede kjent steinalderlokalitet vil bli sikret i samsvar med beskrivelsen i detaljplanen.

BYGLAND KOMMUNE

Ønsker mer utfyllende svar på:

- *Forhold knytt til eksisterende båtopptrekk og bruk av båt på deponert grunn ved regulering av magasinet er ikke vurdert. Avgrensing av deponi i vatn og øvre høgde på deponi må settast mot. båttrafikk, båtopptrekk, fiske og leveområde for fisk og andre organismer i vatnet.*

Så vidt vi er kjent, foreligger det i dag ikke et etablert, fast båtopptrekk i området. Det observeres at båter enkelte steder trekkes opp på land i nærområdet rundt dammen, uten faste installasjoner. Masser er planlagt deponert så dypt som mulig innenfor reguleringssonen mellom HRV og LRV.

Å ENERGI

- *Er det aktuelt å vurdere om noko av massa frå eksisterande dam kan nyttast til forsterking/bærelag på eksisterande traktorveg i staden for å deponere den i Longeraksvatnet?*
- *Om midlertidig adkomstveg/anleggsveg på om lag 270 m, står det at etter arbeidet beheld ein faring for ATV. Kva vil det seie? Kommunen meiner det må gå fram tekniske opplysningar på ATV-veg som skal bli liggande att, korleis skal den sjå ut ved avslutning, vegbreidde og standard/kvalitet/vegklasse.*

Det foreligger flere høringsuttalelser som uttrykker ønske om permanent vei der det i detaljplanen er vist midlertidig anleggsvei. Det foreslås derfor at det etableres permanent vei med standard traktorvei, veiklasse 8. Eventuelle overskuddsmasser foreslås enten deponert i reguleringssonen, slik vist i arealbrukskartet, eller benyttet til forsterkning av eksisterende traktorvei.

Permanent vei vurderes som hensiktsmessig både for drift og beredskap ved eksisterende anlegg, og vil også kunne være relevant ved eventuell fremtidig etablering av nytt Longerak kraftverk.

- *Dersom det skal etablerast masseuttak lokalt i området for å hente masse til tetting av fangdammar og masser til anleggsveg, det står opplyst ca. 70 m³, må massetaket inngå i søknaden om dispensasjon, alternativt må de sende eigen søknad om dispensasjon seinare. Det bør òg skisserast korleis massetaket er tenkt avslutta/tilbakeført.*

Det presiseres at dispensasjonssøknaden også omfatter de massetakene som er beskrevet i detaljplanen. Vekstmasser vil bli tatt til side og tilbakeført etter avsluttet uttak.

- *Er det planlagt eigen avfallsplan og søknad etter forureiningslova om mellombels utsleppsløyve til tett tank?*

Avfallsplan og eventuell søknad etter forurensningsloven vil bli utarbeidet av utførende entreprenør i forkant av anleggsstart.

- *Lokale opplysningar tyder på at Longeraksvatn i dag har ein sjølvrekrutterande aurebestand av god kvalitet, Lislevatn har også ein sjølvrekrutterande aurebestand. Det må utgreiast korleis fiskebestandane blir ivareteke under og etter arbeidet med ny dam.*
 - *Er det viktige gyte- og oppvekstområde i anleggsområdet?*

Vi forventer ikke forurensning til vassdraget av betydning.

Det er ikke kjent at det forekommer gyte- eller oppvekstområder for fisk innenfor selve anleggsområdet.

- *Er det vandring av fisk mellom Lislevatn og Longeraksvatn i dag?*
- *Det må vurderast/bli avklart om det er behov for ei vandringsløyvsning for fisk mellom Lislevatn og Longeraksvatn.*

Å Energi

Adresse

Postboks 603

Lundsiden

4606 Kristiansand

Telefon: +47 38 60 70 00

Org. nr.: NO 981 952 324 MVA

Kontakt oss på aenergi.no/no/kontakt-oss

Side 2 av 7

Det er ikke er vanlig å stille krav til tilrettelegging for fiskevandring for vanlig forekommende brunørret. Statsforvalteren i Agder har i høringsuttalelse 17.02.2026 til detaljplan vurdert at gevinsten av toveis vandring mellom Lislevatn og Longeraksvatn vurderes som svært liten. Statsforvalteren anser det derfor ikke som relevant å stille krav om etablering av vandringsløsning for fisk.

Andre forhold som vi har kommentert i brev til Å Energi Vannkraft AS i samband med dispensasjon frå kommuneplanens arealdel er blant anna:

1. *Dette gjeld tiltaket i vatn og vassdrag og det må det ligge føre følgende løyve:*
 - a. *Løyve til fysiske tiltak i vassdrag, Informasjon og søknadsskjema finn ein på Agder Fylkeskommune si nettside: Fysiske tiltak i vassdrag - Agder fylkeskommune*

Når det gjelder fysiske tiltak i vassdrag, vises det til dialog med NVE, hvor det er opplyst at særskilt tillatelse ikke er nødvendig, ettersom reguleringen av Longerak inngår i konsesjon gitt ved kongelig resolusjon av 03.10.2003.

- b. *Løyve til utfylling av massar frå den gamle dammen i Longeraksvatnet, søknad må sendast til Statsforvaltaren i Agder.*

Når det gjelder utfylling av masser i Longeraksvatn, er det 25.02.2026 søknad til Statsforvalteren i Agder. Det vises samtidig til redegjørelse for alternativ bruk av masser innenfor prosjektet.

2. *Vassforekomsten Longeraksvatn 021-9075-L har jfr. Vann-nett miljømål svært god og miljøtilstand god. Det er elles lite opplysningar om miljøtilstand i Longeraksvatn som er tilgjengelig i vann-nett.*

Med søknaden må det leggest fram vurderingar om tiltaket gjer det vanskelegare å nå miljømålet, og opplysningar bør være tilstrekkelig til at kommunen kan vurdere om vannforskriftens §12 kjem til anvendelse, og evt. om vilkåra i §12 blir oppfylt.

Det kan også bli aktuelt å sette som vilkår at resultatet av undersøkingar av vannmiljø og sediment blir lagt inn i vann-nett.

Ut fra vår kunnskap er det ingen grunn til å anta at tiltaket vil påvirke den økologiske tilstanden i Longerraksvatn. Miljømålet er satt til svært god, men det er ikke anført noen tiltak, noe som etter vår oppfatning ikke er i tråd med ønsket metodikk. Det er anført to påvirkninger, forsuring og morfologiske endringer. Tiltaket det søkes om vil ikke ha betydning for noen av disse påvirkningsfaktorene, og vil heller ikke ha varig påvirkning på den økologiske tilstanden i Longerraksvatn. Etter vår vurdering er derfor kravet i §12 i Vannforskriften oppfylt, da vi med dette har sannsynliggjort at det ikke vil bli vanskeligere å nå fastsatt miljømål.

Med tanke på innlegging av data fra undersøkelser i Vannett vil vi gjøre relvante rapporter som utarbeides tilgjengelig slik at Statsforvalter, ev. i samarbeid med vannområdekoordinator kan legge disse inn.

Tillegg:

Riggområde og lasteområde for helikopter

Det gjeld riggområde/lasteområde for helikopter. I planen er det skissert tre områder. To av desse står som alternative lasteområde for helikopter. Desse ligg inn til rv. 9 som er hovudfartsåra gjennom Setesdal. Riggområda ligg så nært inn til rv. 9 at vi meiner dei er lite eigna mot. støy, svevestøv og risiko for alvorlege hendingar. Her ligg blant anna bustadhus tett inn til riggområde. Området i Grendi er eigd av Bygland kommune og er parkeringsplass for kyrkja. Sakshandsamar er ikkje kjent med at kommune har motteke offisiell førespurnad om bruk av området. Vi meiner at området ikkje kan nyttast når det er messer, gravferder o.a. i kyrkja. Riggområde på snuplass langs privat skogsbilveg, Vatnedalsvegen, meiner vi er einaste gode alternativ for helikoptertransport ut frå nemnte forhold ovanfor. Om ein treng andre alternative riggområder for flyging, meiner kommunen at ein bør sjå etter andre alternativ som ligg lengre vekk frå rv. 9 og der det er bustad.

Riggområde på snuplass langs privat skogsbilveg Vatnedalsvegen vurderes som foretrukket lasteområde for helikopter. Det forutsettes samtidig at entreprenør og helikopterpilot, i samråd, kan vurdere og eventuelt foreslå alternativ plassering dersom dette anses mer hensiktsmessig.

Helikoptertransport

I vedlegg 3 har Norconsult vurdert verknadar på fugl. Her står det at ein tilrår å unngå helikoptertrafikk og anleggsstøy i perioden mars -utgangen av juni. Vi kan ikkje sjå at det er skissert kor mange turar eller dagar det er forventa med helikoptertransport i sjølve planen. Ved fleire transportar over fleire dagar må ein vurdere samla belastning på dyrelivet. Av omsyn til viltet bør det gå klart fram i planen når tid på året ein kan fly.

Helikoptertransport vurderes som nødvendig for gjennomføring av prosjektet. Flyging vil være aktuelt fra månedsskiftet april/mai og gjennom anleggsperioden. Det må påregnes flyging i forbindelse med opprigging i mai samt enkelte flydager i forbindelse med støpearbeider i perioden juni til oktober.

Anleggsperioden er vurdert å omfatte hele barmarkssesongen. Vesentlige restriksjoner på flyperiode vil kunne få betydelige konsekvenser for fremdriften og kan medføre at prosjektet må gjennomføres over flere år.

FORTIDSMINNEFORENINGEN

SAMMENDRAG og KONKLUSJON:

Fortidsminneforeningen har følgende innspill som vi ber om at hensyntas i det videre arbeidet frem til endelig vedtatt detaljplan for miljø- og landskap:

- Konesjonen som er grunnlaget for detaljplanen sier blant annet følgende i bestemmelse 14 som spiller inn for bevaring av kulturmiljøverdier, utforming og stedstilpasning: o «Konesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å unngå ødeleggelse av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelig eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.»

«Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum.»

«Konsesjonæren plikter ved planleggingen og utførelsen av anleggene i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å sørge for at hoved- så vel som hjelpeanlegg får en best mulig landskapsarkitektonisk utforming.

Plassering av stein- og/eller jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner.»

«Departementet kan, på bakgrunn av uforutsette virkninger av reguleringene fastsette ytterligere vilkår for å unngå eller avbøte skader på naturen, ulemper for friluftslivet og skade på kulturverninteressene. Vilkårene må stå i rimelig forhold til det som kan ventes oppnådd.»

- Vi er takknemlige for at man i forarbeidet har sikret at avdeling for arkeologi i Agder fylkeskommune har blitt hørt slik at det er foretatt arkeologiske undersøkelser.

Derimot mener vi at detaljplanen for miljø- og landskap ikke i det hele tatt eller i svært liten grad har hensyntatt andre kulturmiljøhensyn som «Kulturminner av nyere tid», utforming og stedstilpasning.

- Det synes etter den gamle konsesjonen tydelig at man har satt som forventninger og ønske om at tiltak innenfor konsesjonsområdet skal ta hensyn til kulturmiljøverdier og sikre gode kvaliteter i utforming og stedstilpasning av nye tiltak.

- Bygland kommune har i sin kommunedelplan for Kulturmiljø- og kulturminner vedtatt 14. mai 2020 nevnt flere elementer som de sier skal ha fokus i kommunen og som er aktuelt for denne detaljplanen.

o Immateriell kulturarv (inkl. bygningsvern) må ha fokus: Dette inkluderer videreføring av lokale byggetradisjoner og er aktuelt for nye damhus og utforming generelt.

o Synliggjøring av Longerak kraftstasjon som er særmerket kulturminne inkludert rydding av skog og skilting. Dette må sees på som kraftstasjonen som helhet, fra kilden til kraft frem til selve kraftstasjonen, noe vi mener inkluderer arbeidet for gjeldene detaljplan.

o Tømmerfløting/ødegårder/støyler er nevnt i kommunedelplanen som viktige kulturminner. Det er uklart om det finnes slike kulturminneverdier i planområdet, men dette må undersøkes nærmere i samarbeid med Agder fylkeskommune sin kulturmiljøvernavdeling for «kulturminner av nyere tid» og gjerne lokalt historielag.

o Vi ser av figur 4 (s. 58) i detaljplanen foto av et bygg som minner oss om en eldre koie for skogsarbeidere. Denne typen kulturminner er underrepresentert som verneobjekt og må sikres vern i detaljplanen og helst også sikres gjennom istandsetting av spesielt tak og fasader.

- Utforming av damhus:

Forslag til nye damhus i detaljplanen har svært dårlig kvalitet om må jobbes med i samarbeid med Agder fylkeskommune sin avling for «Kulturminner av nyere tid». Vi mener en her jf. krav i konsesjonen og føringer i kommunedelplanen at en må tenke lokal byggeskikk og da tenke 1) saltak med tegl eller bølgeblikk av type zink, 2) kledning av tre, 3) farger som rød, oker eller ubehandlet. Dette er ikke fordyrende for prosjektet og bidrar til å videreføre en immateriell kulturarv.

- Utforming av damanlegg forøvrig:

Det bes om at materialer fra gamle dammer i størst mulig grad gjenbrukes i forkledning av nye dammer. Dette vil etter vår mening være godt innenfor rimelighetens grenser og vil sikre at prosjektet får større kvalitet i tråd med konsesjonskrav og føringer i kommunedelplanen.

Det er gjennomført undersøkelser etter kulturminneloven § 9. Agder fylkeskommune har dokumentert dammen slik den fremstår i dag. Det er videre avtalt at det gjennomføres fotografisk dokumentasjon fortløpende etter hvert som dammen avdekkes under rivningsarbeidene.

Når det gjelder arkitektonisk utforming, er nytt lukehus planlagt utformet med utgangspunkt i eksisterende bebyggelse i nærområdet. Lukehuset oppføres i bindingsverk i tre med utvendig låvekledning av Kebony. Taket utføres som pulttak med asfaltapp som tekking. Utformingen vurderes å harmonere med nærliggende bebyggelse.

GRUNNEIER

Vedrørende bygging av ny dam ved Longeraksvatnet

Eg har som grunneigar hatt noko kontakt med Otteråens Brugseigarforening i prosjektfasen. Den endelige søknaden har eg ikkje sett og vil derfor kommentere nokon moment som eg tidlegare ikkje var klar over.

1. Brønn: Det er brønn for drikkevatt i elva ca 100m nedstrøms kraftstasjonen. Det er per i dag tre husstander + Bygdestoga som er nyttar denne brønnen. I samheng med bygging av ny dam vil eg tru at elva kan bli ein del forureina av finmassar. Vil ikkje tru det er hensiktsmessig med silt gardiner eller liknande. Ynskjer difor at det vert utført nokre enkle tiltak for å sikre vatn og filtrering til denne brønnen. Med litt graving og tilførsel av filtreringsmasse så trur eg dette skal vere i orden. (Den ligg kloss i elva)

Tiltaket vurderes ikke å medføre forurensning av brønnen, som ligger mer enn 2 km nedstrøms tiltaksområdet. Prosjektet vil likevel ha dialog med grunneier underveis i prosjektgjennomføringen for å sikre drikkevannsforsyning.

2. Traktorveg: Eg meiner det er meir fornuftig at forlenginga av traktorvegen, vert beholdt etter arbeidet, i same standard som eksisterande traktorveg. Dette trur eg er i interessa til både Å Energi og grunneigar mtp framtidig vedlikehald og beredskap. (Side 11) Traktorvegen må nok også opprustast noko ca 60 m før nåverande slutt punkt. (bilete nedst til høgre side 21) Usikker om dette er tatt med i plan, men det kjem ikkje fram av skissa på side 13. Foreslår at Å Energi sørger for at denne vegen vert regulert og godkjent.

Det vises til Bygland kommunes høringsuttalelse og tiltakshavers svar, hvor det foreslås å benytte overskuddsmasser til etablering av permanent traktorvei i veiklasse 8.

3. Permanent deponi: Det er søkt om permanent deponi i vik nær dammen. Usikker om dette er ei god løysning med tanke på innsnevring av vannveg. Ein vil kunne få falltapspåverka vannstandsmål om ein fyller endå meir masse ut i denne kilen. Dette vil Knut Høgevold kunne gi betre svar på. Eg anbefaler heller å fylle ut i Lislevatn, nedstrøms dammen. Eventuelt ei fordeling mellom desse. Lislevatn er ikkje regulert og slik vil utfylling i dette vatnet ikkje vere sjenerande ved nedregulering! (Side 13) Det bør også vurderes moglegheita for å nytte overskuddsmasse i damprosjektet til veg eller overdekking av rørtrase, når dette vert aktuelt om ei stund

Det vises til Bygland kommunes høringsuttalelse og tiltakshavers svar, hvor det foreslås å benytte overskuddsmasser til etablering av permanent traktorvei i veiklasse 8.

4. Båtopptrekk: Vil i alle utfall av punkt 3) ynskje at det legges til rette for å sette ut/ta opp båt i Longeraksvatn vha båthenger.

Det vises til Bygland kommunes høringsuttalelse og tiltakshavers svar, hvor det foreslås å benytte overskuddsmasser til etablering av permanent traktorvei i veiklasse 8.

5. Håndhugde stein: Dagens dam er i sin heilskap planlagt fylt ut i Longeraksvatn. Deler av eksisterande dam, rundt tappeluke, består av håndhugga lokale stein frå utbygginga for over 100 år sidan. (sjå bilete side 34) Eg meiner desse fortener gjenbruk i ein annan form enn fyllmasse. Det skal etter kvart byggast ny kraftstasjon ved fjorden og då kan sikkert denne steinen gjenbrukast. Om det er som ein tørrmur mot støy, eller anna, så vil dette om mogeleg, ta igjen litt av prakta frå den gamle kraftstasjonen i forblendingsstein. Eg kan stille areal for mellombels lagring.

Muligheten for gjenbruk av håndhugde steiner fra eksisterende dam vil bli vurdert.

STATENS VEGVESEN

Ved auka/endra bruk av avkjøringa frå rv. 9, ber vi om at de takast kontakt med oss i forkant.

Ved økt eller endret bruk av avkjøringen fra rv. 9 vil Statens vegvesen bli kontaktet i forkant.

STATSFORVALTEREN I AGDER

Statsforvalteren har ingen motforestilling til dam reetableringen. Statsforvalteren ber OB om å frivillig gjøre fiskeundersøkelser nå, fremfor senere med pålegg.

Otteraaens Brugseierforening vil gjennomføre de etterspurte undersøkelsene av fiskens gytemuligheter i 2027.

Med vennlig hilsen
Å Energi AS

Liselotte Aas
Prosjektleder

Erlend Støle Hansen
Spesialrådgiver

Kopi: Bygland kommune